

МОПАСАН КАТО ПРЕДМОДЕРНИСТ?

Светла Черпокова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Соня Александрова-Колева. *Предмодернистични характеристики в творчеството на Мопасан*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2023, 364 с., ISBN 978-619-202-923-4

Творчеството на френския писател Ги дьо Мопасан в битието си на български език има двойно поданство. От една страна, има значително присъствие чрез преводи и издания още от края на XIX век и първите десетилетия на XX век (особено 20-те и 30-те години), та до наши дни. През годините Мопасан систематично е включван в гимназиални учебни програми, а наличието му в университетски курсове е задължително поради представителността му за натурализма, но и като световен автор. Романите му „Бел ами“, „Един живот“, късите му разкази (особено „Лоената топка“) са познати на всеки малко или много изкушен от литература. Така че в полето на преводната белетристика у нас той е със статут на достоен и уважаван гражданин. От друга страна, на територията на интерпретациите и литературнокритическите изследвания статуквото му не е така установено и липсват книги, представящи го в цялост. Поглед върху библиографските справочници и библиотечните каталози показва оскъдица на монографични издания, отчасти компенсирана от научни статии, третиращи отделни проблеми от Мопасановото творчество – наративните му техники, късите му разкази, спецификата на персонажната система. Този дефицит донякъде покриват статиите за френския писател, включени в литературните ни истории по западноевропейска литература, където името му присъства в контекста на разказа за натурализма, но поради жанровата си задълженост те са по-скоро в стила на каноничното говорене. (Пример за това е частта, посветена на Мопасан, в „Западноевропейска литература. Ч. 5.“ от Симеон Хаджикосев. Вж. Hadzhikosev 2009, pp. 76 – 129.)

Изследването на Соня Александрова-Колева „Предмодернистични характеристики в творчеството на Мопасан“ (УИ „Паисий Хилендарски“, 2023) предлага и двете – и цялостното обсъждане на Мопасановото творчество, и взирането в детайли с акцент върху проблемни места от писател-

ския му почерк. Към това може да се добави и още един много съществен принос – четене и анализиране чрез, но и извън канона с идеята да се предложат нови пътища към осмисляне на позицията на Мопасан в литературната история.

Книгата излиза в навечерието на 2024 г., когато и среща първите си читатели. Замислена като хабилитационен труд, тя надскача обичайното за жанра си – да представи оригинална научноизследователска работа, която да разкрие потенциала на автора си като гаранция за академично израстване. Изследването предлага нетрадиционна, и в този смисъл много оригинална, визия за Мопасан, чрез която се проблематизират каноничното му четене и обсъждането му предимно в рамката на натурализма. Като изходна позиция се взема виждането, че „творчеството на Мопасан, макар и световно признато, все още създава известни спорове около въпроса за причисляването му към конкретно естетическо направление“ (с. 5), за да се стигне накрая до убедителното аргументиране на „хипотезата за наличие на художествени специфики, които биха могли да се определят като предмодернистични, защото демонстрират хармонично смесване на традиционното и зараждащото се ново в изкуството“ (с. 327). Търсенето на предмодернистични характеристики в творчеството на Мопасан може да се разглежда и като провокация към конвенционалния литературноисторически прочит, склонен да търси сходства, подобия, за да се онагледят пътят на един писател чрез серии, класификации и удобни хронологически срезове. В хода си изследването обаче доказва, че този на пръв поглед необичайно зададен ракурс към Мопасан е съвсем резонен с оглед на културния контекст, в който се изгражда творецът, а защитаването на тезата за наличието на предмодернистични характеристики у Мопасан е проведено с деликатност, вещина, внимание към различните хипотези и в духа на добросъвестното литературоведско дирене.

Монографията демонстрира задълбочено познаване на материала, с който се работи, а също и на контекста, необходим за осмислянето му. Като се има предвид вече споменатото, че в българска среда Мопасан и творчеството му остават някак встрани от изследователските интереси, може да се отчете като приносно и самото поставяне на темата „Мопасан“ като обект за обсъждане, при това през фокуса на един модерен прочит. Книгата може да послужи и като качествен помощник за всеки изследовател, чиито интереси са не само към Мопасановото творчество, но и в периметъра на френската култура, а и на европейската от последните десетилетия на XIX и началото на XX век. Обсъждането на Мопасан през призмата на краевековието и в културен контекст дава и друг изследователски ключ с потенциал за проучване на гранични направления, течения, школи, при които има понякога и хронологически съвпадения, но същевременно са налице смесвания и оттласквания на естетически принципи. Този подход е уместно приложим и към автори със спорна естетическа принадлежност.

Книгата е организирана в седем части, увод, заключение, библиография и четири приложения. Тя гради собствен сюжет, като не просто се проучва Мопасановата поетика през определен ракурс, а се формулира собствена изследователска методология. Читателят е посветен в основанията за опирането на тази методология (първа, втора и трета глава), преведен е през примерни конкретизации – назовани като „любопитни експерименти с мимесиса“ (четвърта и пета глава), а накрая му е отворена вратата пред възможностите на интердисциплинарното четене (шеста и седма глава).

Като лайтмотив се явява темата за „метода на Мопасан“ и именно през нея се търсят предмодернистичните характеристики в творчеството му. „Методът на Мопасан“ е представен чрез поредица от визии за него – през виждането на другите (съвременници, последователи, изследователи), през прочита му в контекста на епохата и според самия Мопасан, като поредна провокация към каноничните прочити на френския писател. Пример за това е частта, наречена „Методът според Мопасан“, която започва с констатацията: „Ако започнем със собствено неговите думи [на Мопасан – бел. моя, С. Ч.] за това как трябва да се пише литература, запазени в писма, в публицистични изяви и в предговора към романа *Пиер и Жан*, става ясно, че Мопасан въпреки единодушната критическа оценка за него като майстор на краткия разказ се вълнува предимно от стилистиката на романа като жанр“ (с. 84).

Една друга част пък, назована със скромното „Контекстуални бележки“, очертава широка панорама на времената на Мопасан. Освен задължителните за подобно проучване автори като Едмонд Гонкур, Алфонс Доде, Емил Зола, символистите, които придават плътност на литературната контекстуална рамка, присъстват и значими фигури от другите изкуства, като особено внимание е отделено на представителите на изобразителното изкуство – Реноар, Моне, Мане и др., с които Мопасан е в тесни естетически, но и приятелски отношения.

Продуктивна за изследването е и трета глава, „Повторението – начини на употреба“ (с. 119 – 159), където е отличена неговата „конструктивна функция при изграждането на текста и при постигането на конкретен художествен образ“ (с. 119). В духа на Ауербах през фокуса на два примера се онагледяват Мопасановият метод на писане и спецификата на внушенията му. Две „пътни карти“ („Пътна карта“ по темата за жените“, с. 127, и „Тематична „пътна карта“, с. 128) умело водят читателя по „пътищата“ на Мопасановия метод, за да го направят съпричастен към тезата за наличието на предмодернистични характеристики в творчеството му.

С уговорката – „без да се впускаме във феминисткия дискурс“ (с. 167) – е реализирана една от най-интересните глави на книгата – „Мопасановите Мадлени – разполовяване и удвояване на първообраза“ (с. 160 – 203). Позовавайки се, но и отгласвайки се от една емблематична статия на Юлия Кръстева, „По следите на Мадлен“ (вж. Krasteva 1993, pp. 3 – 15), Соня Александрова-Колева проследява Мопасановата техника с елементи на предмодернизъм чрез женските образи.

Всъщност темата за „Мадлените“ при Мопасан отдавна занимава Соня Александрова-Колева и може да се каже, че само по себе си това може да е обект и на самостоятелно изследване. (Вж. Aleksandrova 2016, pp. 147 – 165.) Не са пропуснати обаче и мъжките образи. В следващата глава, „Копия и кухи образи“ (с. 204 – 236), вниманието е насочено към един от може би най-обсъжданите Мопасанови герои – Жорж Дюроа, но отново през филтъра на предмодернистичните тенденции.

Заключителните две глави – „Функционализации на изобразителното изкуство“ и „Мультиплициране на отраженията“ – разширяват изследователския хоризонт, като същевременно подбуждат към бъдещи интердисциплинарни дирения. Коментира се не само „често срещаната употреба на произведения на изобразителното изкуство“ (с. 286) в Мопасановите текстове, но и близките приятелски отношения на писателя с негови съвременници художници (Жан Беро, Рене Билот, Антоан Гийоме, Луи льо Поатвен, Анри Жервекс и др.), естетическите му предпочитания към Рубенс, Рембранд, Рафаело, Леонардо да Винчи, Веронезе, Тициан, Тинторето и още, контекстуалните му зависимости от импресионизма и арт нуво. Темата за екфразиса е доминиращата в тези две глави и е продуктивно средство, чрез което се доказва хипотезата за предмодернистичните характеристики в творчеството на Мопасан.

Една не особено позната страна от творчеството на Мопасан, която също често остава в периферията на научното обсъждане, също е осветлена по интригуващ начин. Става въпрос за религиозните, а също и за фантастичните разкази на Мопасан, уместно представени в съпоставки с Е. А. По, Е. Т. А. Хофман и др.

Ценно за читателя е и това, че в изследването се работи с документи – писма, дневници, а също и с публикации в периодичния печат, нещо, което набавя така необходимия контекст и полага работата в лоното на времето, когато проучваните текстове са създадени. За един бъдещ изследовател на Мопасан те също могат да бъдат една добра отправна точка.

Част от преводите от френски са дело на самата авторка. Това е основа както за бъдещи проучвания, така и за издателски проекти, насочени към по-малко известни произведения на Мопасан, но с потенциала да заинтригуват българските читатели. Съпоставката между вече съществуващи преводи на Мопасанови произведения на български език с френските им оригинали, предложенията за ревизия на отделни пасажки от тях, заглавия, наименования, успешно може да обслужи преподаването на дисциплини като практически френски език, теория на превода, курсове по френска литература и западно-европейска литература. Приложените текстове на френски език в края на книгата също предлагат възможност за работа в часовете по превод, а и за коментиране, още повече че техни анализи са налични в книгата.

Всъщност този интерес към френскоезичен автор при Соня Александрова-Колева до голяма степен е предопределен от академичния ѝ път. Завършила френска езикова гимназия и с магистърска степен по „Български език и френски език“,

с докторска степен от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и Университета Артоа, Франция, понастоящем университетски преподавател – всичко това съвсем естествено рефлектира и върху интересите ѝ към франкофонска тематика. Това обяснява и лекотата, с която изследването ѝ може да се приложи към преподаването на френски език и литература. Едно важно качество на книгата на Соня Александрова-Колева обаче задължително трябва да бъде отбелязано. Тя е плод от дългогодишни занимания с темата „Мопасан“ – от флоралните елементи в творчеството му през проучването на вече споменатите „Мадлени“ до наблюденията върху формите на екфразис и псевдоекфразис. Изключение не правят и публикациите ѝ на френски език. (Вж. Aleksandrova 2016, pp. 347 – 355; Aleksandrova-Koleva 2021, pp. 80 – 91; Aleksandrova-Koleva 2023.) И ако изброените статии провокират изучаването на Мопасан, то книгата ѝ „Предмодернистични характеристики в творчеството на Мопасан“ подтиква към неконвенционални изследвания.

ЛИТЕРАТУРА

- АЛЕКСАНДРОВА, С., 2016. За Мопасановите Мадлени и литературната интуиция. В: Б. ЯНЕВ и др. (ред.) *Интуиция и компетентност в езика, литературата и образованието*. Пловдив: Хоризонти, с. 147 – 165. ISBN 978-619-7187-11-3.
- АЛЕКСАНДРОВА, С., 2016. *Растителните елементи в „Бел-ами“ и ар нуво. Българистични четения – Сегед 2015*, с. 347 – 355. ISBN 978-963-315-313-0.
- АЛЕКСАНДРОВА-КОЛЕВА, С., 2021. Maupassant et les Orientals. *Научни трудове. Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“*, т. 59, № 1, сб. Б – Филология. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, с. 80 – 91. ISSN 0861-0029.
- АЛЕКСАНДРОВА-КОЛЕВА, С., 2023. Псевдоекфразис в романа „Бел Ами“. *Е-списание „Образование и развитие“*, № 12. ISSN 2603-3577. Available from: http://www.eddev.eu/AttachmentsEdited/br_12_2023_Aleksandrova_Sonya.pdf?cls=file [viewed 2 September 2025].
- КРЪСТЕВА, Ю., 1993. По следите на Мадлен. *Литературна мисъл*, № 4, с. 3 – 15. ISSN 0324-0495.
- ХАДЖИКОСЕВ, С., 2009. *Западноевропейска литература. Ч. 5. Големите френски реалисти*. София: Сиела, с. 76 – 129. ISBN 978-954-280-453-6.

REFERENCES

- ALEKSANDROVA, S., 2016. Za Mopasanovite Madleni i literaturnata intuitsiya. In: B. YANEV et al. (eds.) *Intuitsiya i kompetentnost v ezika, literaturata i obrazovaniето*. Plovdiv: Horizonti, pp. 147 – 165. ISBN 978-619-7187-11-3 [in Bulgarian].

- ALEKSANDROVA, S., 2016. *Rastitelnite elementi v "Bel-ami" i ar muvo. Balgaristichni cheteniya – Seged 2015*, pp. 347 – 355. ISBN 978-963-315-313-0 [in Bulgarian].
- ALEKSANDROVA-KOLEVA, S., 2021. Maupassant et les Orientals. *Nauchni trudove. Plovdivski universitet "Paisiy Hilendarski"*, vol. 59, no. 1, sb. B – Filologiya. Plovdiv: University Press "Paisiy Hilendarski", pp. 80 – 91. ISSN 0861-0029.
- ALEKSANDROVA-KOLEVA, S., 2023. Psevdoekfrazis v romana "Bel Ami". *E-spisanie "Obrazovanie i razvitie"*, no. 12. ISSN 2603-3577. Available from: http://www.eddev.eu/AttachmentsEdited/br_12_2023_Aleksandrova_Sonya.pdf?cls=file [viewed 2 September 2025] [in Bulgarian].
- HADZHIKOSSEV, S., 2009. *Zapadnoevropeyska literatura. Part 5. Golemite frenski realisti*. Sofia: Siela, pp. 76 – 129. ISBN 978-954-280-453-6 [in Bulgarian].
- KRASTEVA, Yu., 1993. Po sledite na Madlen. *Literaturna misal*, no. 4, pp. 3 – 15. ISSN 0324-0495 [in Bulgarian].

MAUPASSANT AS A PRE-MODERNIST?

Abstract. The review presents Sonya Aleksandrova-Koleva's book "Pre-modernist Characteristics in the Works of Maupassant". Emphasis is placed on the significant contributions of the study, with a brief summary of the chapters.

Keywords: Maupassant; French literature; pre-modernism; ekphrasis; linguodidactology

✉ **Dr. Svetla Cherpokova, Assoc. Prof.**

WoS Researcher ID: CAF-1103-2022

ORCID iD: 0000-0002-1113-9265

РИИД ID: 2194-0097

Faculty of Philology

Plovdiv University Paisii Hilendarski

24, Tsar Asen

Plovdiv, Bulgaria

E-mail: cherpokova@uni-plovdiv.bg